

О. В. Присяжнюк, кандидат юридичних наук
ORCID: 0009-0009-1634-1436

ДЕРЖАВНА СУДОВА АДМІНІСТРАЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: СУЧАСНІ НАУКОВІ ПІДХОДИ

У статті досліджено Державну судову адміністрацію України (далі – ДСА України) як самостійний об'єкт адміністративно-правового пізнання крізь призму сучасних наукових підходів. Обґрунтовано, що ДСА України не може розглядатися виключно як орган організаційного забезпечення судів, оскільки її діяльність охоплює широкий комплекс процесів, спрямованих на забезпечення належного функціонування судової системи. Акцентовано увагу на трансформації наукових уявлень про ДСА України, зміні дослідницьких пріоритетів у сфері судового адміністрування, впливі реформування судової системи та розширенні предметного поля адміністративно-правових досліджень. Розкрито зміст основних підходів до розуміння ДСА України: інституційного – як самостійного інституту судового адміністрування; організаційного – як основи належного функціонування судів; функціонального – як суб'єкта реалізації визначених законом завдань; публічно-адміністративного – як спеціалізованого суб'єкта публічного адміністрування; людиноцентричного і сервісного – як інституції, діяльність якої орієнтована на доступність правосуддя та якість судових сервісів; цифрового – як суб'єкта цифрової трансформації; безпекового – як елемента забезпечення стійкості й безперервності роботи судів; системного – як складової цілісної моделі судового адміністрування; аксіологічного – як носія ціннісного призначення; комунікативно-координаційного – як центру адміністративної взаємодії; євроінтеграційного та порівняльно-правового – як засобу осмислення її розвитку з урахуванням європейських орієнтирів належного адміністрування. Зроблено висновок, що зазначені підходи утворюють взаємодоповнювальну систему адміністративно-правового пізнання. Запропоновано розглядати ДСА України як багатовимірний феномен публічного адміністрування, що поєднує ознаки спеціалізованої інституції, організаційного центру судового адміністрування, суб'єкта ресурсного, кадрового, інформаційного, цифрового, сервісного та комунікативно-координаційного забезпечення судів, а також елемента інституційної стійкості судової системи.

Ключові слова: Державна судова адміністрація України, публічне адміністрування, судовою системою, наукові підходи, цифровізація, доступність правосуддя, інституційна стійкість.

O. V. Prisiazhniuk. State judicial administration of Ukraine as an object of administrative and legal research: modern scientific approaches

The article examines the State Judicial Administration of Ukraine (hereinafter referred to as the SJA of Ukraine) as an independent object of administrative and legal knowledge through the prism of modern scientific approaches. It is substantiated that the SJA of Ukraine cannot be considered as an organizational support for courts, since its activities encompass a complex of processes aimed at ensuring the proper functioning of the judicial system. Attention is focused on the transformation of scientific ideas about the SJA of Ukraine, the change of research positions in the field of judicial administration, the impact of judicial system reform and the expansion of the subject field of administrative and legal research. The content of the main approaches to understanding the SJA of Ukraine is disclosed: institutional – as an independent institute of judicial administration; organizational – as the basis for the proper functioning of courts; functional – as a subject of implementing tasks defined by law; public-administrative – as a specialized subject of public administration; human-centric and service – as an institution whose activities are focused on the accessibility of justice and the quality of judicial services; digital – as a subject of digital transformation; security – as an element of ensuring the stability and continuity of the work of courts; systemic – as a component of a holistic model of judicial administration; axiological – as a carrier of value; communicative and coordination – as a center of administrative interaction; European integration and comparative law – as a harmful mastery of its development taking into account European guidelines for good administration. It is concluded that the above approaches individually form a complementary system of administrative and legal knowledge. It is proposed to consider the State Judicial Administration of Ukraine as a multidimensional phenomenon of public administration, consisting of the features of a specialized institution, an organizational center of judicial administration, a subject of resource, personnel, information, digital, service and communicative and coordination support of courts, as well as an element of institutional stability of the judicial system. It is concluded that the State Judicial Administration of Ukraine can be considered as an independent multidimensional object of administrative and legal knowledge.

Key words: State Judicial Administration of Ukraine, public administration, judicial system, scientific approaches, digitalization, accessibility of justice, institutional stability.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток адміністративно-правової науки зумовлює потребу в переосмисленні ролі ДСА України як інституції, діяльність якої пов'язана з організаційним, кадровим,

© О. В. Присяжнюк, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ресурсним, інформаційним і цифровим забезпеченням функціонування судової системи. У сучасних умовах ДСА України не може розглядатися лише як орган забезпечувального характеру, оскільки її діяльність охоплює широкий комплекс адміністративно-правових процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти цієї проблематики вже були предметом наукового аналізу у працях С. Ю. Обрусної, Н. Холоденко, О. В. Красноборова, Р. С. Мельника, В. М. Бевзенка, О. В. Щерблюк, О. О. Вдовіної та інших учених, наукові напрацювання яких становлять важливе теоретико-методологічне підґрунтя для дослідження ДСА України як об'єкта адміністративно-правового пізнання. Разом із тим, незважаючи на наявність значної кількості наукових напрацювань щодо адміністративно-правових засад діяльності ДСА України, організаційного забезпечення судів, реформування судової системи та цифровізації судового адміністрування, недостатньо розкритим залишається питання саме комплексного розуміння ДСА України як об'єкта адміністративно-правових досліджень крізь призму сучасних наукових підходів. У науковій літературі переважно аналізуються окремі складові її статусу, функцій, повноважень або організаційної діяльності, тоді як потребує подальшого обґрунтування цілісна модель, у межах якої ДСА України постає як багатовимірний феномен публічного адміністрування.

Мета статті – комплексне дослідження Державної судової адміністрації України як самостійного об'єкта адміністративно-правового пізнання шляхом розкриття процесу трансформації наукових уявлень про її роль у судовій системі, характеристики сучасних наукових підходів до її розуміння та формування узагальненої моделі її адміністративно-правового осмислення.

Виклад основного матеріалу. Формування сучасних наукових підходів до дослідження ДСА України безпосередньо пов'язане із трансформацією її місця у системі організаційного забезпечення функціонування судової системи. Якщо на початковому етапі після створення ДСА України науковий інтерес переважно концентрувався на питаннях матеріально-технічного, фінансового та кадрового забезпечення діяльності судів, то подальший розвиток законодавства та інституційних механізмів судового адміністрування зумовив істотне розширення предмета адміністративно-правових досліджень. У результаті цього ДСА України поступово почала розглядатися не лише як допоміжний державний орган, а як самостійний адміністративно-правовий феномен, що забезпечує стабільність функціонування всієї судової системи.

Поява ДСА України стала наслідком реформування національної моделі судоустрою на початку 2000-х років [1, с. 17–18]. Відповідно до першої редакції Закону України «Про судоустрій України» від 07 лютого 2002 року було закладено правові засади створення спеціалізованого органу, покликаного забезпечувати діяльність судів [2], а вже Указом Президента України від 29 серпня 2002 року № 780/2002 було утворено Державну судову адміністрацію України як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом [3]. Саме з цього моменту у вітчизняній юридичній науці починає формуватися окремий напрям досліджень, присвячений проблематиці судового адміністрування та організаційного забезпечення діяльності судів [4, с. 133–135].

Перші наукові праці, присвячені діяльності ДСА України, переважно розглядали її крізь призму забезпечувальних функцій. Такий підхід був цілком закономірним, оскільки на початковому етапі свого розвитку новостворений орган фактично виконував завдання щодо централізації матеріально-технічного, фінансового та кадрового супроводу діяльності судів. Водночас поступове ускладнення структури судового адміністрування, поява нових органів суддівського врядування, розвиток електронних технологій та цифрових сервісів зумовили необхідність переосмислення ролі ДСА України в сучасній системі публічного адміністрування [5, с. 6, 9, 10].

Важливим етапом трансформації наукових підходів стало прийняття Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у 2010 році [6], а згодом – його нової редакції у 2016 році [7]. У чинному законодавстві ДСА України вже визначається не як допоміжний адміністративний інструмент, а як державний орган у системі правосуддя, який здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності відповідних інституцій. Якщо раніше основна увага приділялася питанням організаційного забезпечення діяльності судів, то сьогодні об'єктом наукового аналізу дедалі частіше стають питання цифровізації судового адміністрування, функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, інформаційної безпеки, кризового управління, забезпечення безперервності роботи судів в умовах воєнного стану, розвитку сервісної складової діяльності органів судового адміністрування та впровадження європейських стандартів належного врядування. Унаслідок цього ДСА України поступово перетворюється на комплексний об'єкт адміністративно-правового пізнання, який поєднує організаційні, управлінські, інформаційні, безпекові та сервісні характеристики.

На сучасному етапі розвитку адміністративно-правової науки формується оновлене бачення місця ДСА України у механізмі забезпечення функціонування судів. При цьому необхідно розмежовувати систему судоустрою та систему правосуддя. Відповідно до положень Конституції України і Закону України «Про судоустрій і статус суддів» ДСА України не належить до системи судоустрою, оскільки не є судом, не здійснює правосуддя та не наділена повноваженнями щодо розгляду і вирішення судових справ. Водночас частина перша статті 151 зазначеного Закону визначає її державним органом у системі правосуддя, який у межах установлених повноважень здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності судів.

Отже, адміністративно-правова природа ДСА України характеризується її особливим положенням: перебуваючи поза системою судів, вона функціонально та інституційно пов'язана із забезпеченням їх належної роботи. За такого підходу ДСА України доцільно розглядати як спеціалізованого суб'єкта публічного адміністрування у сфері судового адміністрування, діяльність якого охоплює організаційне, ресурсне, кадрове, інформаційне й цифрове забезпечення судів, підтримання безперервності їх роботи та створення належних умов для доступу особи до правосуддя. Саме специфіка такого правового положення зумовлює багатовимірність ДСА України як об'єкта сучасних адміністративно-правових досліджень.

У свою чергу варто відзначити, що сучасне адміністративно-правове осмислення ДСА України не може бути зведене лише до формального опису її статусу, повноважень чи місця у системі організаційного забезпечення судів. Такий підхід був би надто вузьким, оскільки ДСА України сьогодні постає не як статична адміністративна інституція, а як складний об'єкт публічного адміністрування, у діяльності якого поєднуються організаційні, управлінські, кадрові, фінансові, інформаційні, цифрові, безпекові та сервісні складові. Саме тому її дослідження потребує не одного, а сукупності наукових підходів, кожен із яких відкриває окремий вимір адміністративно-правової природи цього органу. У цьому контексті ДСА України доцільно розглядати як багатовимірний об'єкт адміністративно-правового пізнання, що відображає сучасну трансформацію публічного адміністрування від суто владно-організаційної моделі до моделі належного, сервісного, цифрового та стійкого адміністрування [8, с. 129].

Як об'єкт адміністративно-правового пізнання ДСА України характеризується нормативною визначеністю, інституційною відокремленістю, спеціальною публічно-адміністративною компетенцією, організаційно-забезпечувальним і неюрисдикційним характером діяльності, багаторівневою структурою, поєднанням ресурсних, кадрових, інформаційних, цифрових, сервісних та безпекових процесів, системними зв'язками з іншими суб'єктами системи правосуддя, а також динамічністю, зумовленою реформуванням, цифровізацією та зміною суспільних потреб. Сукупність цих ознак обґрунтовує необхідність застосування до її дослідження комплексу взаємодоповнювальних наукових підходів. На нашу думку, до основних сучасних наукових підходів щодо розуміння ДСА України як об'єкта адміністративно-правових досліджень можна віднести такі, як:

1. Інституційний підхід дозволяє розглядати ДСА України як нормативно оформлену інституцію судового адміністрування, що має визначений законом статус, компетенцію, центральний апарат і територіальні управління. Її підзвітність Вищій раді правосуддя, організаційна відокремленість та юридична самостійність підтверджують особливе місце ДСА України у системі правосуддя, але не наділяють її повноваженнями щодо здійснення правосуддя. Значення цього підходу полягає у визначенні інституційних меж і спеціального публічно-адміністративного призначення органу [7].

Інституційний підхід – дозволяє розглядати ДСА України як самостійний інститут судового адміністрування, який має нормативно визначений статус, організаційну структуру, власну компетенцію, територіальні органи, внутрішні управлінські зв'язки та спеціальне функціональне призначення. Відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус судів» ДСА України є державним органом у системі правосуддя, має територіальні управління, є юридичною особою, має самостійний баланс і рахунки в органах Державної казначейської служби України [7]. Такі ознаки дають підстави стверджувати, що ДСА України не є допоміжним технічним утворенням, а виступає інституційно оформленим суб'єктом публічного адміністрування зі спеціальним адміністративно-правовим призначенням.

З позиції інституційного підходу особливе значення має те, що ДСА України функціонує не ізольовано, а в межах судової системи, водночас виконуючи власну управлінсько-забезпечувальну роль. Її підзвітність Вищій раді правосуддя, погодження окремих організаційних рішень, наявність територіальних управлінь та спеціального Положення свідчать про складну інституційну природу цього органу. У цьому полягає і наукова цінність інституційного підходу, він дає можливість виявити не лише формальне місце ДСА України, а й її реальне значення у підтриманні цілісності судової системи через адміністративно-правові засоби організації, координації та ресурсного забезпечення.

2. Організаційний підхід – акцентує увагу на ДСА України як організаційній основі належного функціонування судової системи. У межах цього підходу предметом адміністративно-правового аналізу стають не лише норми, що визначають правове становище органу, а насамперед управлінські процеси: планування, координація, ресурсне забезпечення, організація діловодства, кадровий супровід, забезпечення приміщеннями, технікою, засобами фіксації судового процесу, ведення статистики та інформаційних ресурсів. Інакше кажучи, організаційний підхід дозволяє побачити ДСА України не через посадові чи структурні характеристики, а через повсякденну адміністративну роботу, без якої суди не можуть стабільно виконувати свої функції [9, с. 193–194].

Практичну вагу організаційного підходу підтверджують офіційні дані Рахункової палати, яка за результатами аудиту діяльності ДСА України у 2023–2024 роках звернула увагу на системні проблеми фінансування, кадрового забезпечення та матеріально-технічного стану місцевих і апеляційних судів. Зокрема, у 2023 році рівень покриття потреби у фінансуванні становив 51,4%, у 2024 році – 57,2% [10, с. 4], кількість вакантних посад в апаратах судів на початок 2025 року перевищила 5 тис., що становило понад 18% штатної

чисельності; забезпечення засобами інформатизації становило 70–89%, а значна частина техніки потребувала списання [11]. Ці показники свідчать, що організаційна складова діяльності ДСА України має не другорядне, а системоутворююче значення для функціонування судової системи.

3. Функціональний підхід – розкриває ДСА України через сукупність завдань і функцій, покладених на неї законом. Саме функції є тим науковим ключем, який дозволяє зрозуміти реальне призначення органу. Законодавство відносить до повноважень ДСА України представництво судів під час підготовки проекту Державного бюджету України, забезпечення належних умов діяльності судів, вивчення практики організації їх роботи, кадрове прогнозування, організацію підвищення кваліфікації працівників апаратів судів, ведення судової статистики, організацію діловодства й архіву, комп'ютеризацію судів, забезпечення функціонування ЄСІТС, впровадження електронного суду та ведення Єдиного державного реєстру судових рішень [12].

У цьому аспекті ДСА України постає як орган, функціональне призначення якого виходить за межі простого обслуговування судової системи. Її діяльність спрямована на створення адміністративних, кадрових, матеріальних, інформаційних і цифрових умов, за яких судова система може діяти безперервно, організовано та передбачувано. Функціональний підхід дозволяє сформулювати важливий науковий висновок, ДСА України є не периферійним елементом судового адміністрування, а функціональним центром забезпечення життєздатності судової системи. Саме функції демонструють її практичну роль, а не лише формально-юридичне місце.

4. Публічно-адміністративний підхід – дає можливість досліджувати ДСА України як суб'єкт публічного адміністрування, діяльність якого має адміністративну природу, але водночас спрямована не на втручання у здійснення правосуддя, а на забезпечення належних умов для функціонування судів. Це принципово важливо. ДСА України не вирішує судові справи, не впливає на зміст судових рішень і не підміняє процесуальну діяльність суду. Її адміністративна роль полягає в організації ресурсів, процедур, інфраструктури, інформаційних потоків і управлінських рішень, необхідних для стабільної роботи судової системи.

Саме тому публічно-адміністративний підхід дозволяє уникнути помилкового ототожнення ДСА України з органами, що здійснюють правосуддя. У межах адміністративного права цей орган доцільно розуміти як спеціалізованого суб'єкта публічного адміністрування у сфері організаційного забезпечення судової системи. Його адміністративна природа проявляється у підготовці бюджетних пропозицій, управлінні майном, організації кадрових процесів, затвердженні структурних рішень, забезпеченні цифрових інструментів, контролі за окремими організаційними процесами та взаємодії з іншими інституціями системи правосуддя.

5. Людиноцентричний підхід – переносить акцент із внутрішньо-організаційних питань на кінцеву соціальну мету діяльності ДСА України. З цієї позиції ДСА України важлива не сама по собі, а тому, що через належне організаційне забезпечення судів вона опосередковано впливає на доступність правосуддя, розумні строки розгляду справ, зручність комунікації особи із судом, відкритість інформації та реальну можливість людини захистити свої права. Людиноцентризм у цьому контексті означає, що адміністративно-правове забезпечення судової системи має оцінюватися не лише за внутрішніми управлінськими показниками, а й за тим, наскільки воно наближає суд до потреб

Офіційні дані про кадровий дефіцит, недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення та збільшення кількості нерозглянутих справ переконливо демонструють, що організаційні проблеми мають безпосередній людиноцентричний вимір. Якщо в апаратах судів бракує працівників, якщо техніка застаріла, якщо приміщення не відповідають належним умовам, то це впливає не лише на внутрішню роботу суду, а й на особу, яка очікує ефективного, своєчасного й доступного судового захисту. Саме тому людиноцентричний підхід дозволяє досліджувати ДСА України не лише як адміністративний орган, а як важливу інституцію забезпечення практичної доступності правосуддя.

6. Сервісний підхід – є близьким до людиноцентричного, але має власний акцент. Він дозволяє розглядати ДСА України як суб'єкт, що забезпечує належне функціонування сервісів судової системи, а саме: офіційного вебпорталу, електронного суду, електронного кабінету, судової статистики, інформаційно-довідкових сервісів, Єдиного державного реєстру судових рішень, технічних засобів участі у судових засіданнях та інших інструментів комунікації між судом і учасниками процесу. У такому розумінні судове адміністрування вже не обмежується внутрішнім управлінням, а набуває ознак публічного сервісу.

Сервісна складова діяльності ДСА України особливо помітна у зв'язку з розвитком ЄСІТС, яка відповідно до законодавства забезпечує електронне діловодство [13, с. 122], централізоване зберігання документів та інформації, обмін документами між судами, органами системи правосуддя й учасниками процесу, відеоконференції, автоматизацію роботи судів, ведення Єдиного державного реєстру судових рішень, функціонування офіційного вебпорталу та єдиного контакт-центру [14]. Це означає, що сучасна ДСА України поступово переходить від моделі адміністративного забезпечення до моделі організації комплексної сервісної інфраструктури судової системи.

7. Цифровий підхід – відображає одну з найбільш помітних трансформацій у сучасному адміністративно-правовому розумінні ДСА України. Цифровізація змінює не лише технічні засоби роботи судів, а й саму логіку судового адміністрування. В умовах функціонування ЄСІТС, електронного суду, електронного документообігу, відеоконференцій, автоматизованого розподілу справ, електронного архіву та цифрової взаємодії

між інституціями системи правосуддя ДСА України стає одним із ключових суб'єктів цифрової трансформації судової системи [15].

Цифровий підхід має особливе значення ще й тому, що цифровізація не може зводитися до придбання техніки або створення програмного забезпечення. В адміністративно-правовому вимірі вона охоплює питання правового режиму даних, захисту інформації, доступу до електронних сервісів, відповідальності за несанкціоноване втручання, розподілу управлінських повноважень, технічної сумісності інформаційних систем, прозорості цифрових процедур та довіри до електронних інструментів. У цьому сенсі ДСА України є не лише користувачем цифрових рішень, а й організатором значної частини цифрової інфраструктури судової системи.

8. Безпековий підхід – набув особливого значення в умовах дії режиму воєнного стану. Для адміністративно-правового дослідження ДСА України він є важливим тому, що дозволяє розглядати її діяльність через категорії стійкості, безперервності, адаптивності, захисту інфраструктури, кадрової збереженості, інформаційної безпеки та здатності судової системи функціонувати в умовах надзвичайних викликів. Безпековий вимір не підміняє організаційного чи функціонального підходів, а поглиблює їх, оскільки показує, що організаційне забезпечення судів у кризових умовах набуває значення інституційної безперервності.

У цьому контексті показовими є дані Рахункової палати щодо матеріально-технічного стану судів. У 2023–2024 роках будівлі, в яких розміщувалися суди, відповідали державним будівельним нормам за площею лише на 45% та 52% відповідно; станом на початок 2025 року списанню підлягали близько 19% комп'ютерів, 23% серверів, 17% одиниць оргтехніки та 30% засобів фіксації судового процесу [11]. Для безпекового підходу ці дані мають принципове значення, адже стійкість судової системи залежить не лише від нормативних гарантій, а й від реального стану приміщень, техніки, персоналу, інформаційної інфраструктури та управлінської спроможності ДСА України.

9. Системний підхід – дозволяє досліджувати ДСА України як елемент складної, багаторівневої системи судового адміністрування. Його перевага полягає в тому, що він не зводить діяльність ДСА України до окремої функції, напряду чи процедури, а показує взаємозв'язок усіх складових: центрального апарату, територіальних управлінь, апаратів судів, бюджетного планування, кадрового забезпечення, цифрових платформ, матеріально-технічної бази, інформаційних потоків і управлінських рішень. У межах цього підходу ДСА України постає як координаційний вузол, через який проходить значна частина організаційних процесів судової системи.

Системний підхід також дає можливість обачити, що проблеми в діяльності ДСА України не мають ізолюваного характеру. Недостатнє фінансування впливає на кадрову стабільність, кадровий дефіцит позначається на строках розгляду справ, технічна застарілість обмежує ефективність цифрових сервісів, слабкість інформаційної інфраструктури ускладнює безперервність роботи судів у кризових умовах. Саме тому адміністративно-правове дослідження ДСА України має враховувати не лише окремі повноваження, а й системні зв'язки між ресурсами, процедурами, інституціями та результатами функціонування судової системи.

10. Аксиологічний підхід – розкриває ціннісний вимір діяльності ДСА України. Його сутність полягає в тому, що ДСА України досліджується не лише як орган, який виконує визначені законом завдання, а як інституція, діяльність якої спрямована на підтримання певних правових і соціальних цінностей, зокрема: доступності правосуддя, належної організації роботи судів, відкритості інформації, раціонального використання бюджетних ресурсів, стабільності судової системи, довіри до правосуддя та поваги до прав людини. Такий підхід дозволяє надати дослідженню не лише формально-юридичного, а й змістовного наукового характеру.

З позиції аксіологічного підходу ефективність ДСА України не може оцінюватися виключно кількістю виданих наказів, підготовлених бюджетних запитів чи організаційних заходів. Важливішим є те, наскільки її діяльність забезпечує ціннісно значущий результат – стабільну, доступну, організовану, цифрово спроможну та безпечну судову систему. У цьому сенсі ДСА України є не тільки адміністративним інструментом, а й носієм публічного обов'язку щодо створення належних умов для реалізації права особи на судовий захист.

11. Комунікативно-координаційний підхід дає змогу розглядати ДСА України як одного з ключових суб'єктів адміністративної комунікації у системі судового адміністрування. У цьому аспекті ДСА України постає не лише як організаційно-забезпечувальний орган, а як інституція, через яку проходять управлінські, інформаційні, кадрові, фінансові, цифрові та організаційні зв'язки між судами, територіальними управліннями, органами суддівського врядування, працівниками апаратів судів та користувачами судових сервісів. Саме тому її діяльність має значення не лише для виконання окремих забезпечувальних завдань, а й для підтримання узгодженості функціонування судової системи.

Наукова цінність цього підходу полягає в тому, що він дозволяє дослідити ДСА України через призму координації, інформаційного обміну, узагальнення організаційних потреб судів, підтримання управлінського зв'язку між центральним апаратом, територіальними управліннями та судами на місцях. У цьому розумінні комунікативно-координаційний підхід не зводиться до окремого аналізу взаємодії ДСА України з іншими

суб'єктами, а розкриває її як адміністративно-комунікаційний центр, від ефективності якого значною мірою залежить цілісність і керованість системи судового адміністрування.

12. Євроінтеграційний та порівняльно-правовий підхід дозволяє розглядати ДСА України в контексті сучасних європейських орієнтирів належного врядування, прозорості, підзвітності, ефективності, цифровізації та доступності правосуддя. Його значення полягає не в механічному запозиченні зарубіжних моделей судового адміністрування, а у можливості оцінити ДСА України як інституцію, розвиток якої має відповідати сучасним вимогам організаційної спроможності судової системи, раціонального використання публічних ресурсів, цифрового доступу до судових сервісів та належної адміністративної підтримки діяльності судів.

У межах цього підходу ДСА України постає як об'єкт адміністративно-правового пізнання, що має досліджуватися не лише у національному, а й у ширшому європейському контексті. Саме через належне організаційне, кадрове, фінансове, цифрове та сервісне забезпечення судів проявляється здатність держави підтримувати функціональну спроможність судової системи відповідно до сучасних європейських очікувань. Тому євроінтеграційний та порівняльно-правовий підхід доцільно використовувати не як просте порівняння із зарубіжними моделями, а як науковий ракурс переосмислення ДСА України в умовах європейської інтеграції України.

Проте варто зазначити, що важливим є не просте узагальнення окремих наукових підходів, а їх поєднання в цілісну наукову модель. Саме така модель дозволяє відійти від часткового сприйняття ДСА України лише як органу організаційного чи фінансового забезпечення судів і розглядати її як складний адміністративно-правовий феномен, що поєднує інституційні, управлінські, функціональні, сервісні, цифрові, безпекові, комунікативні та ціннісні характеристики.

На нашу думку, сучасні наукові підходи до розуміння ДСА України не слід протиставляти один одному. Вони мають розглядатися як взаємопов'язані рівні адміністративно-правового пізнання. Інституційний підхід пояснює організаційно-правову самостійність ДСА України; організаційний – розкриває її роль у забезпеченні повсякденного функціонування судів; функціональний – показує її призначення через систему завдань і напрямів діяльності; публічно-адміністративний – дозволяє побачити її як спеціалізованого суб'єкта публічного адміністрування; системний – поєднує ці характеристики в єдину дослідницьку конструкцію. Саме сукупність цих підходів формує базовий адміністративно-правовий каркас наукового розуміння ДСА України.

Разом із тим сучасна модель дослідження ДСА України не може обмежуватися лише класичними для адміністративного права категоріями. Розвиток судового адміністрування, цифровізація, європейська інтеграція, воєнні виклики, зміна очікувань суспільства щодо якості публічних сервісів та доступності правосуддя зумовлюють потребу в ширшому науковому баченні. Саме тому людиноцентричний, сервісний, цифровий, безпековий, аксіологічний, комунікативно-координаційний та євроінтеграційний підходи мають не додаткове, а концептуальне значення. Вони дають змогу дослідити ДСА України не лише через внутрішню організацію її діяльності, а й через кінцевий публічно-правовий результат, а саме забезпечення стабільної, доступної, організованої та технологічно спроможної судової системи.

Ми вважаємо, що сучасна наукова модель ДСА України як об'єкта адміністративно-правових досліджень охоплює сім взаємопов'язаних складових. Інституційно-правова складова розкриває нормативно визначений статус, організаційну відокремленість і місце ДСА України у системі правосуддя. Організаційно-функціональна відображає її завдання, повноваження та діяльність щодо кадрового, фінансового, матеріально-технічного й інформаційного забезпечення судів. Публічно-адміністративна та комунікативно-координаційна складова характеризує ДСА України як спеціалізованого суб'єкта публічного адміністрування, який організовує управлінські процеси та забезпечує взаємодію між центральним апаратом, територіальними управліннями, судами й іншими інституціями системи правосуддя. Сервісно-людиноцентрична складова пов'язує результати її діяльності з доступністю правосуддя, якістю судових сервісів і потребами особи. Інформаційно-цифрова охоплює організацію електронного судочинства, функціонування цифрових платформ, інформаційний обмін і захист даних. Безпеково-стійкісна складова відображає здатність ДСА України підтримувати безперервність роботи судів і адаптувати організаційні процеси до кризових умов. Аксіологічна та євроінтеграційна складова визначає ціннісні орієнтири її розвитку, серед яких відкритість, підзвітність, ефективне використання публічних ресурсів, повага до прав людини та наближення судового адміністрування до європейських стандартів.

Системний підхід у межах цієї моделі виконує інтегруючу функцію, оскільки поєднує названі складові в цілісну конструкцію та дозволяє простежити їх взаємний вплив. Так, нормативно визначений статус органу обумовлює його компетенцію, компетенція реалізується через організаційні й координаційні процеси, цифрові та сервісні інструменти забезпечують практичний результат діяльності, а безпекові й ціннісні орієнтири визначають стійкість і суспільне призначення судового адміністрування. Отже, запропоновану модель можна відобразити послідовністю «інституція – компетенція – адміністрування – координація – сервіс – цифровізація – стійкість – цінність».

З огляду на визначені складові адміністративно-правове дослідження ДСА України не повинно обмежуватися традиційною схемою «статус – повноваження – функції». Воно має охоплювати також управлінський зміст її діяльності, характер адміністративних зв'язків, цифрову і сервісну інфраструктуру, здатність забезпечувати безперервність роботи судів та кінцевий публічно-правовий результат. Саме така модель дає змогу розкрити ДСА України не як сукупність окремих повноважень, а як багатовимірний об'єкт адміністративно-правового пізнання.

У підсумку вважаємо, що в межах адміністративно-правової науки ДСА України доцільно розглядати як багатовимірний феномен публічного адміністрування, який поєднує ознаки спеціалізованої інституції, організаційного центру судового адміністрування, суб'єкта ресурсного, кадрового, інформаційного, цифрового та сервісного забезпечення судів, а також важливого елемента інституційної стійкості судової системи. Саме таке розуміння дозволяє відійти від спрощеного сприйняття ДСА України як допоміжного органу та розкрити її як самостійне, складне й перспективне явище сучасної адміністративно-правової науки.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави розглядати ДСА України як самостійний багатовимірний об'єкт адміністративно-правового пізнання. Не належачи до системи судоустрою та не здійснюючи правосуддя, ДСА України водночас є державним органом у системі правосуддя, діяльність якого спрямована на організаційне, фінансове, кадрове, інформаційне та цифрове забезпечення функціонування судів. Сучасні наукові підходи до її розуміння мають взаємодоповнювальний характер і дозволяють сформувати цілісну модель, що охоплює інституційно-правову, організаційно-функціональну, публічно-адміністративну, комунікативно-координаційну, сервісно-людиноцентричну, інформаційно-цифрову, безпеково-стійкісну та аксіологічно-євроінтеграційну складові. Їх поєднання дає змогу відійти від вузького аналізу статусу, повноважень і функцій ДСА України та розкрити її як спеціалізованого суб'єкта публічного адміністрування, організаційного центру судового адміністрування, учасника цифрової трансформації й важливий елемент забезпечення безперервності, доступності та належної організації роботи судів. Перспективними напрямками подальших досліджень є адміністративні процедури, форми і методи діяльності, а також інформаційно-правове, фінансово-правове та контрольне забезпечення функціонування ДСА України.

Список використаних джерел:

1. Обрусна С. Ю. Адміністративно-правові засади реформування судової системи України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2011. 33 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b504f48b-f250-4e39-9571-dbddcc5a97b5/content>
2. Про судоустрій України : Закон України від 07.02.2002 № 3018-III : станом на 3 серп. 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3018-14#Text>
3. Про Державну судову адміністрацію України : Указ Президента України від 29.08.2002 № 780/2002. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7802002-682>
4. Холоденко Н. Теоретичні основи наукового забезпечення судової діяльності. *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 4. С. 130–137. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/download/230/204/>
5. Красноторов О.В. Адміністративно-правові засади діяльності Державної судової адміністрації України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х., 2010. 19 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6378c46a-f2d7-4b45-9fed-64cb9223986c/content>
6. Про судоустрій і статус судів : Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI : станом на 27 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17/ed20111001#Text>
7. Про судоустрій і статус судів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII : станом на 7 трав. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
8. Мельник Р. С., Бевзенко В. М. Загальне адміністративне право : навч. посіб. / за заг. ред. Р. С. Мельника. Київ : Баїте, 2014. 376 с. URL: <https://cdn.osce.org/sites/default/files/f/documents/d/c/358156.pdf>
9. Щерблюк О. В. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ СУДОУСТРОЮ В УКРАЇНІ : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. м. Київ, 2021. 253 с. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3526e6b8-7346-49b2-a5d9-2c3242ce988e/content>
10. Звіт про результати аудиту діяльності (ефективності) на тему «Організаційне забезпечення діяльності органів судової влади» : затв. рішенням Рахункової палати від 11.11.2025 № 27-2. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2025/27-2_2025/Zvit_27-2_2025.pdf
11. Системні проблеми у фінансуванні та організаційному забезпеченні судів: Рахункова палата проаналізувала діяльність ДСА України. Рахункова палата. 2025. URL: <https://rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=2852>
12. Положення про Державну судову адміністрацію України : Положення Ради судів України від 22.10.2010 № 12. Судова влада України. URL: <https://zk.court.gov.ua/tu07/inshe/n-pb//condition>
13. Вдовіна О. О. Електронне діловодство як комунікаційна складова судочинства в Україні : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.02. Харків ; Київ, 2018. 206 с. URL: https://nbuv.gov.ua/sites/default/files/disser/dis_3.pdf

14. Функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Державна судова адміністрація України. URL: https://dsa.court.gov.ua/dsa/inshe/func_ecits/

15. Guidelines on how to drive change towards cyberjustice: stock-taking of tools deployed and summary of good practices. European Commission for the Efficiency of Justice. Council of Europe, 2017. 82 p. URL: <https://edoc.coe.int/en/efficiency-of-justice/7501-guidelines-on-how-to-drive-change-towards-cyberjustice-stock-taking-of-tools-deployed-and-summary-of-good-practices.html>

Дата першого надходження статті до видання: 04.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.09.2026